

Barmsijsproblemen

biometrie barmsijs Carduelis f. flammea en kleine barmsijs C. f. cabaret
J. T. Hendriksma

Op 23 november 1997 had ik het geluk een geringde barmsijs *Carduelis flammea* te vangen. Het was op mijn vaste stek bij de petgaten in de Lindevallei (Wolvega, Fr.). De vogel was in gezelschap van sijzen die daar op elzen fourageren. Op zich misschien geen bijzondere vangst ware het niet dat een vluchtige determinatie wees op een kleine barmsijs *C. f. cabaret* en de vogel - evenals één van de sijzen - een Noorse (Stavanger) ring droeg. Dan vraag je jezelf af komt *cabaret* wel in Noorwegen voor en is dit wel een *cabaret*?

Nu noemt mijn editie van "Svensson" de kleine barmsijs (hierna "*cabaret*") niet eens en dat geeft al te denken. "Speek" vermeldt de naam wel maar beschrijft de (onder)soort niet. Gelukkig heb ik ook altijd wat losse notities die kunnen helpen bij het determineren van moeilijke soorten bij me en daarbij hoort ook de kopie van een matenlijst van alle barmsijsrassen en -soorten, in 1988 door Knox in "Ardea" gepubliceerd. Daarnaast heeft elke ringer met een beetje ervaring ook nog een aantal gegevens in zijn hoofd, die in determinatieboeken niet voorkomen omdat ze vaak discutabel zijn maar soms wel kunnen helpen om te komen tot een juiste determinatie. Dat alles opgeteld gaf mij de overtuiging met een kleine barmsijs te maken te hebben. Over leeftijd en geslacht had ik ook zo mijn gedachten, maar bij een geringde vogel ben ik altijd dubbel voorzichtig, want wanneer je een vogel 1kj noemt en hij/zij is het jaar tevoren geringd, val je lelijk door de mand. Omdat het naar mijn mening bij de kleine barmsijs erg moeilijk is om geslacht en leeftijd buiten het broedseizoen vast te stellen heb ik het maar op sexe onbekend en leeftijd volgroeid gehouden.

Om een aanzet te geven tot de beschrijving van de ondersoorten *cabaret* en *flammea* laat ik hier een aantal bruikbare gegevens volgen van beide subspecies, zoal die indertijd in "Ardea" zijn gepubliceerd (Knox 1988). Allereerst enige biometrie.

<i>cabaret</i>	vleugel	staart	<i>flammea</i>	vleugel	staart
♀ 1kj	62-70	46-54	♀ 1kj	70-77	46-59
♀ >1kj	66-73		♀ >1kj	70-78	
♂ 1kj	67-75	46-55	♂ 1kj	71-80	50-62
♂ >1kj	68-75		♂ >1kj	72-81	

De door mij gecontroleerde Noorse barmsijs had de volgende biometrie (maten in mm):
vleugel 70,5 - P8 54 - staart 52 - gewicht 12 g.

Uit de tabel blijkt dat zowel bij *cabaret* als *flammea* ♂♂ iets groter zijn dan ♀♀ en

dat oude vogels iets groter zijn dan jonge. Bovendien is er een overlap in de maten. Bij determinatie is het dus belangrijk dat je eerst het geslacht vaststelt, daarna de leeftijd, waarna de tabel hopelijk uitsluitsel kan geven over de soort. In de praktijk werkt het bij mij meestal zo dat ik op het gezicht al de soort vaststel en daarna even de matenlijst er bij neem om te checken of ik inderdaad goed zit. Nu is mijn ervaring dat bij *flammea* de vaststelling van het geslacht meestal niet al te moeilijk is. De ♀♀ hebben behalve in het petje meestal nergens rood maar een enkele keer hebben de wangen wel eens een vaag rood blosje. De ♂♂ daarentegen zijn ook nog rose-rood op de borst en de stuit; de oudere ♂♂ hebben bovendien nog rode flanken. Hoe ouder de vogel hoe roder hij is. Daarnaast geldt voor beide geslachten dat 1kj vogels wat bruiner zijn dan na 1kj vogels; de laatste kunnen soms behoorlijk licht van tint zijn, vandoor ook de Engelse naam "mealy (= meelkleurig) redpoll".

Cabaret is behalve kleiner van stuk ook duidelijk bruiner dan *flammea*, vooral 1kj vogels zijn vaak koffiebruin. Ook hier zijn de nalkj vogels weer lichter van tint en iets groter. Daarmee doet zich dan het probleem voor dat een ♂ *cabaret* nalkj wat kleur en formaat betreft heel dicht kan komen bij een ♀ *flammea* 1kj. Een extra moeilijkheid is dan nog dat *cabaret* ♂♂ meestal weinig rood zijn. Ik heb nooit veel *cabaret* barmsijzen in handen gehad en daarom is het mij misschien nooit zo erg opgevallen, maar nu ik tegenwoordig elke herfst wel een aantal vang valt het mij op dat bij *cabaret* het mooie rode petje dat *flammea* altijd wel heeft, niet aanwezig is; het voorhoofd is meer oranje-geel met een gouden glans. Ook het rood op borst en stuit ontbreekt. In het begin dacht ik dan nog met een *flammea* van doen te hebben die uit gevangenschap was ontsnapt of losgelaten, want deze verliezen in gevangenschap na de rui hun mooie rose-rode kleur. Bovendien krijg ik de indruk dat *cabaret* hier tegenwoordig tot veel later in het jaar voorkomt dan voorheen, mogelijk zelfs de hele winter. Nu ik er dus eentje met een Noorse ring heb gevangen rijst het vermoeden dat de novembervangsten van *cabaret* exemplaren van een Scandinavische populatie betreffen en vandaar mijn vraag uit de aanvang of ze daar wel voorkomen.

Er is wel eens verondersteld (Voous, 1960) dat de Britse *cabaret* populatie beschouwd kan worden als een relict uit de laatste ijstijd en niet als een uitbreiding van de *flammea* populatie in Fenno-Scandinavië. De nieuwe vestigingen in de kuststreken van de Lage Landen (1942) en later in Jutland en Zuid-Zweden zouden dan ook niet een uitbreiding zijn van de populatie in Bohemen of de Alpen maar van de Britse populatie. *Cabaret* zou zich dus van het zuiden naar het noorden hebben uitgebreid. In de kuststreek noordelijk van Göteborg (Zweden) vond in de tachtiger jaren aansluiting plaats van *cabaret* met de daar reeds broedende nominaatvorm *flammea*. Nadat ik kennis had genomen van Knox' artikel in *Ardea* heb ik in 1989 tijdens een

vakantie in Zweden het ringstation bij Ottenby op Öland bezocht en daar geïnformeerd naar het voorkomen van de kleine barsijs in zuid Zweden. De medewerker die ik sprak had geen idee! Men zal zich dus kunnen voorstellen dat ik erg nieuwsgierig ben naar het antwoord op de terugmelding van de door mij gecontroleerde barsijs uit Noorwegen.

Tot besluit. Ik krijg jaarlijks niet zoveel barsijsen in handen, dat ik mij een expert zou durven noemen. Van alle barsijsen die ik vang maak ik wel aantekeningen over het voorkomen van rood in het verenkleed en voor wat *C. f. flammea* betreft heb ik nu wel enig inzicht in geslacht en leeftijd maar bij *C. f. cabaret* nog niet. Ik zou daarom graag van collega-ringers, die op dit terrein meer ervaring hebben, horen wat hun bevindingen zijn. Misschien kan het dan nog eens zover komen dat de verschillen tussen *flammea* en *cabaret* op papier komen.

Literatuur

Knox, Allan G., 1988. The Taxonomy of Redpolls. *Ardea* 76:1-26
Voous, K. H., 1960. Atlas of European Birds. Nelson, London.

adres: J. T. Hendriksma, Bonningastr. 26, 8625 HJ Oppenhuizen
telefoon: 0515-559251

